

Ymddiriedolaeth Archaeolegol Dyfed

**ADRODDIAD YR YMDDIRIEDOLWYR
AR GYFER Y FLWYDDYN A DDAETH I BEN
AR 31 MAWRTH 2018**

ADRODDIAD YR YMDDIRIEDOLWR AR GYFER Y FLWYDDYN A DDAETH I BEN AR 31 MAWRTH 2018

Mae'r Ymddiriedolwyr yn cyflwyno eu hadroddiad a'u cyfrifon blynyddol ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben ar 31 Mawrth 2018.

Mae deugain mlynedd wedi mynd heibio ers i'r Ymddiriedolaeth gael ei hymgorffori o dan Ddeddf Cwmnïau ar 4 Chwefror 1975.

Amcan yr Ymddiriedolaeth

Mae Ymddiriedolaeth Archaeolegol Dyfed yn elusen addysgol ac yn gwmni cyfyngedig preifat. Sefydlwyd yr Ymddiriedolaeth ym 1975 fel rhan o rwydwaith o bedwar sefydliad archaeolegol annibynnol sy'n ymwneud â Chymru gyfan. Yr amcan y sefydlwyd yr Ymddiriedolaeth ar ei gyfer yw hyrwyddo addysg y cyhoedd mewn archaeoleg.

Datganiad Cenhadaeth

Gwella dealltwriaeth, cadwraeth a gwerthfawrogiad o amgylchedd hanesyddol Cymru.

Hyrwyddo'r amgylchedd hanesyddol

Mae holl weithgareddau'r Ymddiriedolaeth yn hyrwyddo'r amgylchedd hanesyddol yn uniongyrchol neu'n anuniongyrchol. Fodd bynnag, roedd rhai prosiectau a gweithgareddau wedi'u hanelu'n benodol at godi ymwybyddiaeth o'r amgylchedd hanesyddol fel un o asedau mwyaf Cymru.

Cyfranogiad cymunedol

Mae'r Ymddiriedolaeth bob amser wedi croesawu ymglymiad aelodau cymunedau lleol, myfyrwyr a gwirfoddolwyr eraill ar gloddfeydd a phrosiectau eraill. Yn ystod y blynyddoedd diweddar, rydym wedi cefnogi mwy o gyfranogi oherwydd y cydnabyddir bellach o fewn yr alwedigaeth y gall archaeoleg wneud cyfraniad pwysig i amcanion economaidd a chymdeithasol, gan gynnwys tloidi plant, cynhwysiant cymdeithasol, iechyd cyhoeddus, twristiaeth ac adfywio economaidd, a mynd i'r afael â rhai o saith nod *Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol* 2015 Llywodraeth Cymru.

Bu gwirfoddolwyr lleol ac eraill yn cymryd rhan mewn cloddiadau gan gynnwys: pentref canoloesol anghyfannedd Llanismel, tŷ crwn yng Nghastell Henllys, crugiau crwn Mynydd y Betws ac mewn nifer o leoliadau yng Ngardd Fotaneg Genedlaethol Cymru. Hefyd, bu gwirfoddolwyr yn cynorthwyo gyda mewnbynnu data i Gofnod yr Amgylchedd Hanesyddol. Cynigiwyd lleoliadau ar gyfer myfyrwyr prifysgol a disgyblion ysgol ar gloddiadau ac ar waith yn y swyddfa. Rhoddodd cyfanswm o 165 o unigolion dros 4,000 awr o'u hamser yn ystod y flwyddyn.

Diwrnodau agored, sgysrsiau, teithiau cerdded a digwyddiadau

Mae cysylltiad uniongyrchol ag aelodau'r cyhoedd, grwpiau diddordeb lleol a chyrrff proffesiynol yn ffordd syml ac effeithiol o hyrwyddo gwaith yr Ymddiriedolaeth a'r amgylchedd hanesyddol. Yn ystod y flwyddyn cyflwynodd y staff ddarlithoedd, sgysrsiau a theithiau cerdded tywys i ystod eang o grwpiau a chymdeithasau, a threfnwyd diwrnodau agored mewn cloddfeydd gyda llawer o fynychwyr. Cyflwynwyd papurau mewn gweithdai, seminarau a chynadleddau. Llwyddodd diwrnod o sgysrsiau ac arddangosfeydd archaeolegol yn Lanelli i ddenu niferoedd da.

At ei gilydd, rhoddwyd neu trefnwyd 44 o deithiau cerdded, sgysrsiau a digwyddiadau, a chymerodd 2700 o unigolion ran yn uniongyrchol.

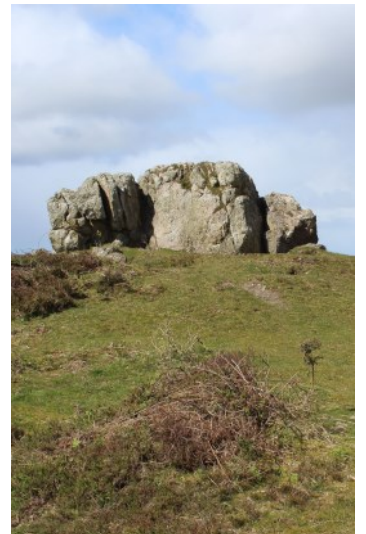
Adroddiadau a chyhoeddiadau

Mae'r Ymddiriedolaeth wedi ymrwymo i sicrhau bod canlyniadau ei hymchwiliadau ar gael i gynulleidfa mor eang â phosibl.

Lluniodd staff yr Ymddiriedolaeth 65 o adroddiadau 'llynyddiaeth lwyd' yn amrywio o adroddiadau hir ar brosiectau sy'n derbyn cymorth grant gan Cadw i adroddiadau byrrach o ychydig dudalennau'n unig ar olygon gwyllo. Mae'r rhan fwyaf o'r adroddiadau hyn ar gael i'r cyhoedd drwy wefan Archwilio neu wefan yr Ymddiriedolaeth. Cyhoeddwyd adroddiadau cryno yn y cyfnodolyn *Archaeology in Wales*, ac adroddiadau hirach yn *Archaeology in Wales*, *The Carmarthenshire Antiquary* ac *Archaeologia Cambrensis*. Cafodd casgliad o bapurau y bu aros mawr amdano ar Anheddiad yn yr Oes Haearn yng Nghymru a olygwyd gan staff yr Ymddiriedolaeth ei gyhoeddi mewn cyfrol arbennig o *Internet Archaeology* rhifyn 48.

Gwefan a'r cyfryngau cymdeithasol

Mae gwefan yr Ymddiriedolaeth yn gweithredu fel adnodd addysg ac ymchwil gwerthfawr ac mae'n ddull effeithiol o ledaenu gwybodaeth am bob agwedd ar waith yr Ymddiriedolaeth. Yn ystod y flwyddyn, cafodd gwybodaeth newydd am brosiectau a gwaith arall yr

Ymddiriedolaeth ei hychwanegu at y wefan. Mae'r wefan yn derbyn 8,000 o ymweliadau bob dydd ar gyfartaledd. Y cyfeiriad yw www.dyfedarchaeology.org.uk

Mae tudalen Facebook, cyfrif Twitter a chyfrif Instagram yr Ymddiriedolaeth yn darparu gwybodaeth ar unwaith am beth sy'n digwydd yn yr Ymddiriedolaeth yn ogystal â ffordd o hyrwyddo digwyddiadau yn y dyfodol. Erbyn hyn mae gan yr Ymddiriedolaeth 1044 o 'likes' ar ei thudalen Facebook, 1,742 o ddilynwyr ar Twitter a 124 o ddilynwyr ar Instagram.

Y wasg a chyfryngau eraill

Mae papurau newydd lleol a sianeli radio a theledu cenedlaethol yn offer defnyddiol ar gyfer hyrwyddo'r amgylchedd hanesyddol i gynulleidfa eang. Mae'r Ymddiriedolaeth yn achub ar gyfleoedd i ledaenu darganfyddiadau newydd drwy'r radio a'r teledu, a rhoddwyd erthyglau ar bynciau penodol yn achlysurol mewn papurau newyddion eraill.

Cofnod yr Amgylchedd Hanesyddol

Rhoddodd Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2016 ddyletswydd statudol ar Weinidogion Llywodraeth Cymru i lunio a diweddarau cofnod amgylchedd hanesyddol ar gyfer pob ardal awdurdod lleol. Dyma'r tro cyntaf yn Ewrop y gwnaed cofnodion amgylchedd hanesyddol yn statudol. Bydd y Gweinidogion yn dirprwyo eu dyletswydd i Ymddiriedolaethau Archaeolegol Cymru.

Mae Cofnod yr Amgylchedd Hanesyddol, Dyfed (HER) yn cynnwys data ar ffurf ddigidol a phapur ar safleoedd archeolegol a safleoedd perthnasol yn ne orllewin Cymru. Mae Cadw, sy'n gweithredu ar ran Llywodraeth Cymru, yn rhoi cymorth grant i'r Ymddiriedolaeth er mwyn cynnal HER Dyfed. Yn ogystal â hyn, derbyniodd yr Ymddiriedolaeth gyllid ychwanegol gan Cadw er mwyn sicrhau bod yr HER yn cydymffurfio â Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol.

Erbyn diwedd 2016, roedd yr HER yn cynnwys 51,816 o gofnodion o henebion a 1,927 o gofnodion o ddigwyddiadau. Yn ystod y flwyddyn, crëwyd nifer o gofnodion newydd ac ychwanegwyd neu gwellwyd disgrifiadau o safleoedd ar gofnodion oedd yn bodoli eisoes. Crëwyd cyfanswm o 4,716 o gofnodion newydd ac ychwanegwyd gwybodaeth at 15,744 o gofnodion oedd yn bodoli eisoes. Roedd llawer o'r cofnodion newydd a grëwyd neu newidiadau a wnaed i gofnodion presennol yn ganlyniad prosiectau â chymorth grantiau Cadw: ogofâu, ffermydd hanesyddol a phrosiectau yn ymwneud â'r Rhyfel Byd Cyntaf a'r Ail Ryfel Byd. Cyfrannodd prosiectau eraill, boed yn rhai drwy gymorth grant neu a gyllidwyd yn fasnachol, hefyd at wella'r HER.

Yn ogystal â darparu data i lywio penderfyniadau ar reoli'r amgylchedd hanesyddol, mae Cofnod yr Amgylchedd Hanesyddol yn offeryn ymchwil pwerus ar gyfer aelodau'r cyhoedd, academyddion ac eraill. Mae'r Ymddiriedolaeth, mewn partneriaeth â'r tair Ymddiriedolaeth Archaeolegol Cymru arall, wedi datblygu pecyn meddalwedd, ac mae rhan ohono – Archwilio – yn caniatáu i'r cyhoedd edrych ar ddata'r Cofnod Amgylchedd Hanesyddol dros y rhyngwyd. Mae'r Ymddiriedolaeth, mewn partneriaeth â thair Ymddiriedolaeth Archaeolegol arall Cymru, yn parhau i ddatblygu modiwlau meddalwedd newydd y Cofnod Amgylchedd Hanesyddol er mwyn gwella'r rheolaeth o'r Cofnod Amgylchedd Hanesyddol a chofnodion cysylltiedig.

Deall yr amgylchedd hanesyddol

Mae holl waith yr Ymddiriedolaeth yn gymorth o ran hyrwyddo dealltwriaeth o'r amgylchedd hanesyddol. Fodd bynnag, cafodd rhywfaint o waith ei gynllunio'n benodol er mwyn yr amcan hwn, gan gynnwys cloddfeydd, arolygon, asesiadau, golygon gwylio a phrosiectau cofnodi adeiladau. Disgrifir detholiad yn fyr isod.

Prosiectau cymorth grant Cadw

Dros y pum mlynedd ar hugain diwethaf, rydym wedi bod yn archwilio dosbarthiadau safleoedd archeolegol, gyda'r bwriad o ddeall beth sy'n goroesi er mwyn darparu gwybodaeth at bwrpas rheoli, i wneud argymhellion amserlenni i Cadw ac i sicrhau bod y data a gasglwyd ar gael i gynulleidfa eang trwy'r HER ac Archwilio. Hyd yn hyn, aseswyd y rhan fwyaf o ddosbarthiadau o safleoedd hyd at ddiwedd y cyfnod canoloesol a gwnaed cynnydd ar safleoedd diweddarach, gan gynnwys ffermydd hanesyddol, safleoedd sy'n gysylltiedig â gwerylloedd a meysydd milwrol yr ugeinfed ganrif ac etifeddiaeth ffisegol y Rhyfel Byd Cyntaf. Mae potensial archeolegol ogofâu yn cael ei asesu hefyd.

Cynhaliwyd dau gloddiad â chymorth grant gan Cadw: sef pentref canoloesol anghyfannedd Llanismel ar flaendraeth aber yr Afon Tywi a thomen gladdu o'r Oes Efydd ar Fan Brycheiniog ym Mannau Brycheiniog. Cynhaliwyd arolwg geoffisegol a ddilynwyd gan gloddio prawf ar raddfa fach ar domen gladdu bosibl o'r Oes Efydd yng Nghefn Garn yng Ngheredigion ac arolwg geoffisegol yn Molleston Back yn Sir Benfro. Roedd yr olaf yn ymateb i ddarganfod arteffactau canoloesol cynnar a nodwyd. Parhawyd â dadansoddiadau ôl-gloddio o'r data o fynwent ganoloesol gynnar Sant Padrig gyda'r bwriad o lunio adroddiad cyhoeddi yn ystod 2018.

Prosiectau eraill a gyllidwyd

Aethom i'r afael â nifer o brosiectau ystod eang ar gyfer amrywiaeth o

gleientiaid: datblygwyr cyhoeddus a phreifat; awdurdodau unedol; sefydliadau gwirfoddol; Llywodraeth Cymru ac ymgynghorwyr. Cawsom gyllid ar gyfer prosiectau hefyd gan nifer o sefydliadau sy'n rhoi grantiau. Ymhlith y mathau o brosiectau yr aethpwyd i'r afael â nhw roedd cloddiadau, gwerthusiadau, cofnodi adeiladau, asesiadau pen desg, briffiau gwyllo, arolygon geoffisegol, arolygon topograffig, creu cynlluniau rheoli ac ysgrifennu adroddiadau. Roedd y prosiectau'n cynnwys: arolwg a chloddio yng Ngardd Fotaneg Genedlaethol Cymru i hysbysu prosiect adfer mawr; cloddiadau mewn safleoedd Neolithig a'r Oes Efydd yng Nghroes Goch yn Sir Benfro a Phenrhyngeoch yng Ngheredigion. Cloddio tŷ crwn a adeiladwyd yn y 1980au yng Nghastell Henllys, a wnaed cyn adeiladu tŷ i gymryd ei le, a chloddio yn Eglwys Crynwedd sydd nawr yn segur cyn ei haddasu'n annedd. Roedd arolygon yn cynnwys un i asesu pa mor fregus oedd dyddodion ogof archeolegol yn Ogof Gofan yng Nghastellmartin yn Sir Benfro. Mewn partneriaeth â Cadw, Comisiwn Brenhinol Henebion Cymru a'r tair ymddiriedolaeth arall, cychwynnodd Ymddiriedolaeth Archaeolegol Dyfed brosiect Treftadaeth Nas Cerir, lle byddwn yn ymgysylltu grŵp o bobl ifanc yn Llanelli â'u treftadaeth.

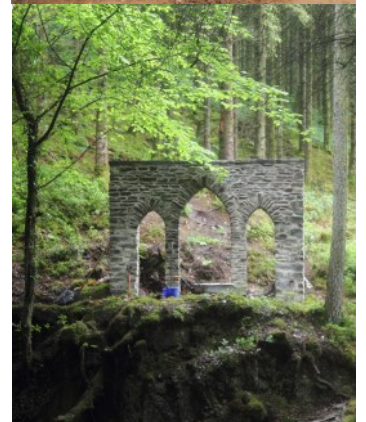
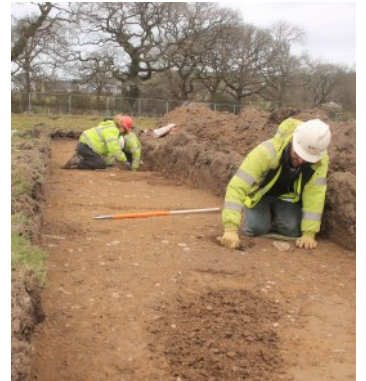
Amddiffyn yr amgylchedd hanesyddol

Rhodddwyd cydsyniad breninol i *Ddeddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru)* ar 21 Mawrth 2016. Mae'r Ddeddf hon yn rhoi gwarchodaeth sicr i amgylchedd hanesyddol Cymru. Cyfrannodd yr Ymddiriedolaeth at baratoi'r Ddeddf hon drwy eistedd ar grwpiau cynghori a chynnig sylwadau ar ddogfennau draft, a bydd yn parhau i gyfrannu wrth i arweiniad a dogfennau eraill gael eu cynhyrchu dros y 12 mis nesaf. Galluogodd cymorth grant gan Cadw yr Ymddiriedolaeth i ddarparu gwasanaeth rheoli treftadaeth cynhwysfawr ar draws y rhanbarth cyfan, gan gynnwys: ymateb i nifer fawr o ymgynghoriadau ar faterion amrywiol sy'n effeithio ar yr amgylchedd hanesyddol; darparu cyngor i sefydliadau ac unigolion; cynrychioli'r Ymddiriedolaeth ar bwyllgorau lleol, rhanbarthol a chenedlaethol; a chyfrannu at weithgareddau nifer o grwpiau allanol. Mae holl weithgareddau'r Ymddiriedolaeth yn helpu i lywio'r cyngor hwn.

Gwasanaethau Cynllunio

Mae cyngor cyn cynllunio ac argymell amodau ar geisiadau cynlluniau yn offerynnau pwysig wrth amddiffyn yr amgylchedd hanesyddol. Cafodd cymorth grant parhaus ar gyfer darparu cyngor cynllunio archaeolegol (ar wahân ac yn ogystal â grant Cadw) ei ddarparu gan bedwar awdurdod cynllunio lleol yn y rhanbarth: Cyngor Sir Caerfyrddin; Cyngor Sir Ceredigion; Cyngor Sir Penfro; ac Awdurdod Parc Cenedlaethol Arfordir Penfro.

Yn ystod y flwyddyn, monitrodd yr Ymddiriedolaeth 4,112 o geisiadau

cynllunio, ac yr oedd yn ofynnol gwerthuso 1,873 ohonynt yn fanwl, gan arwain at weithredu pellach mewn 166 o achosion, gan gynnwys argymhellion ar gyfer asesiadau pen-bwrdd, arfarniadau, cloddfeydd, cofnodi a golygon gwyllo. Cafwyd un argymhelliad ar gyfer gwrthod.

Glastir

Mae cymorth grant Llywodraeth Cymru yn galluogi'r Ymddiriedolaeth i ddarparu gwybodaeth a chynghor er mwyn sicrhau bod asedau'r amgylchedd hanesyddol yn cael eu rheoli'n briodol ar ffermydd sy'n ymuno â chynllun amaeth-amgylchedd Glastir. Yn ystod y flwyddyn, darparodd yr Ymddiriedolaeth ddata ar yr amgylchedd hanesyddol er mwyn galluogi monitro effeithiolrwydd cynllun Glastir.

Cynllun Hynafiaethau Cludadwy

Mae'r Ymddiriedolaeth yn gweithio'n agos gyda chlybiau datgelwyr metel, datgelwyr unigol ac eraill er mwyn sicrhau yr adroddir ar ddarganfyddiadau ac y cânt eu cofnodi o dan y cynllun gwirfoddol hwn.

Budd cyhoeddus

Mae'r Ymddiriedolwyr yn gallu cadarnhau eu bod wedi cydymffurfio â'r ddyletswydd yn Adran 4 Deddf Elusennau 2006 i roi sylw dyledus i'r canllawiau budd cyhoeddus a gyhoeddwyd gan y Comisiwn Elusennau. Mae gweithgarwch sylweddol a gynhaliwyd gennym yn ystod y flwyddyn sy'n dangos budd cyhoeddus wedi'u nodi yn y tudalennau uchod.

Strwythur, llywodraethu a rheoli

Mae'r Ymddiriedolaeth yn un o'r pedair Ymddiriedolaeth Archaeolegol a sefydlwyd yn wreiddiol yn y 1970au i ymwneud â Chymru gyfan.

Dogfen lywodraethol

Rheolir yr elusen gan ei dogfen lywodraethol, gweithred ymddiriedaeth, ac mae'n gwmni cyfyngedig, cyfyngedig trwy warant, fel y'i diffinnir gan Ddeddf Cwmnïau 2006.

Cyfeirnod a manylion gweinyddol

Rhif Cwmni Cofrestredig: **1198990** (Cymru a Lloegr)

Rif Elusen Gofrestredig: **504616**

Swyddogion a'r Swyddfa Gofrestredig

Yn ystod y flwyddyn roedd Mr K Murphy yn Ysgrifennydd y Cwmni ac

yn Brif Weithredwr yr Ymddiriedolaeth.

Mae Swyddfa Gofrestredig yr Ymddiriedolaeth yn Corner House, 6 Heol Caerfyrddin, Llandeilo, Sir Gaerfyrddin, SA19 6AE. Banc y National Westminster plc, 59 Heol y Brenin, Caerfyrddin, yw bancwyr yr Ymddiriedolaeth. Mae Red Kite Law LLP, 14-15 Heol Spilman, Caerfyrddin, yn gwasanaethu fel ymgynghorwyr cyfreithiol yr Ymddiriedolaeth. Clay Shaw Butler, 24 Heol Awst, Caerfyrddin, SA31 3AL, yw archwilwyr yr Ymddiriedolaeth.

Ymddiriedolwyr

Mae'r Ymddiriedolwyr, sydd hefyd yn gyfarwyddwyr yr elusen at ddibenion Deddf Cwmniau 2006, yn cyflwyno eu hadroddiad gyda datganiadau ariannol yr elusen ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben ar 31 Mawrth 2018. Mae'r Ymddiriedolwyr wedi mabwysiadu darpariaethau Cyfrifyddu ac Adrodd gan Elusennau: Datganiad o'r Arfer a Argymhellir, sy'n gymwys i elusennau wrth baratoi eu cyfrifol yn unol â'r Safon Adrodd Ariannol sy'n gymwys yn y DU a Gweriniaeth Iwerddon (FRS 102) (yn effeithiol 1 Ionawr 2015).

Mae'r tabl isod yn cynnwys ymddiriedolwyr a wasanaethodd yn ystod y flwyddyn. Mae'r blychau du yn dynodi presenoldeb yn y cyfarfodydd Pwyllgor Rheoli ac yn y Cyfarfod Cyffredinol Blynnyddol:

Yng nghyfarfod blynnyddol 29 Medi 2017, cynigiodd yr ymddiriedolwyr sy'n ymddeol, C Delaney, N Wheeler a H James eu hunain i gael eu hail-ethol ac, o dan Erthygl 41 o Erthyglau'r Ymddiriedolaeth, cawsant eu hail-ethol. Etholwyd N Clubb.

	27.04.17	03.08.17	19.10.17	25.01.18	CCB 29.09.17
Prof B C Burnham					
Dr J L Davies					
Mr. C J Delaney					
Mr R Protheroe Jones					
Mr N Wheeler					
Mrs H James					
Ms A Caseldine					
Mr N Clubb (penodwyd 27.04.17)					

Mae gan yr Ymddiriedolaeth Bwyllgor Rheoli sy'n bwyllgor dirprwyedig o Fwrdd yr Ymddiriedolwyr.

Mae'r Ymddiriedolwyr presennol yn adolygu'r aelodaeth yn rheolaidd ac yn cynnig swyddi fel Ymddiriedolwyr i Aelodau presennol fel y maent yn gweld yn briodol. Darperir gwybodaeth i Ymddiriedolwyr newydd, sy'n rhoi manylion am strwythur, amcanion a pholisïau'r Ymddiriedolaeth, ynghyd â'r llenyddiaeth ar gyfrifoldebau bod yn ymddiriedolwyr yr elusen. Mae pob Ymddiriedolwr newydd yn cael cyfarfod sefydlu gyda'r Prif Weithredwr, sy'n cynnwys adolygiad manwl o strwythur, polisi, trefniadaeth, staffio a rhaglen waith y cwmni/elusen. Sicreir bod Ymddiriedolwyr newydd yn ymwybodol o'r ystod eang o arweiniad sydd ar gael o'r Comisiwn Elusennau mewn fformatau copi caled a digidol.

Datganiad o gyfrifoldebau'r ymddiriedolwyr

Mae'r Ymddiriedolwyr (sydd hefyd yn gyfarwyddwyr Ymddiriedolaeth Archaeolegol Dyfed Cyf at ddibenion y gyfraith cwmnïau) yn gyfrifol am baratoi Adroddiad yr Ymddiriedolwyr a'r datganiadau ariannol yn unol â'r gyfraith berthnasol a Safonau Cyfrifyddu'r Deyrnas Unedig (Arfer Cyfrifyddu a Dderbynnir yn Gyffredinol yn y Deyrnas Unedig).

Yn unol â chyfraith cwmnïau, mae'n ofynnol i'r Ymddiriedolwyr baratoi datganiadau ariannol ar gyfer pob blwyddyn ariannol sy'n rhoi darlun gwir a theg o sefyllfa bresennol y cwmni elusennol ac o'r adnoddau a dderbyniwyd a'r defnydd a wnaed o adnoddau, gan gynnwys incwm a gwariant, ar gyfer y cwmni elusennol am y cyfnod hwnnw. Wrth baratoi'r datganiadau ariannol hynny, mae'n ofynnol i'r ymddiriedolwyr:

- ddewis polisïau cyfrifyddu addas a'u cymhwyso'n gyson;
- dilyn y dulliau a'r egwyddorion yn y SORP Elusennau;
- llunio barn ac amcangyfrifon sy'n rhesymol ac yn ddoeth;
- paratoi'r datganiadau ariannol ar sail busnes gweithredol oni bai ei bod yn amhriodol tybio y bydd y cwmni elusennol yn parhau i weithredu.

Mae'r Ymddiriedolwyr yn gyfrifol am gadw cofnodion cyfrifyddu cywir sy'n datgelu gyda chywirdeb rhesymol ar unrhyw adeg sefyllfa ariannol y cwmni elusennol ac er mwyn eu galluogi i sicrhau bod y datganiadau ariannol yn cydymffurfio â Deddf Cwmnïau 2006. Maent hefyd yn gyfrifol am ddiogelu asedau'r cwmni elusennol ac felly yn gyfrifol am gymryd camau rhesymol i atal a chanfod twyll ac anghysondebau eraill.

I'r graddau y gŵyr yr Ymddiriedolwyr:

- nid oes unrhyw wybodaeth archwilio berthnasol nad yw archwilwyr y cwmni elusennol yn ymwybodol ohono
- mae'r Ymddiriedolwyr wedi cymryd pob cam y dylent fod wedi gwneud i wneud eu hunain yn ymwybodol o unrhyw wybodaeth archwilio berthnasol ac i sicrhau bod yr archwilwyr yn ymwybodol o'r wybodaeth honno.

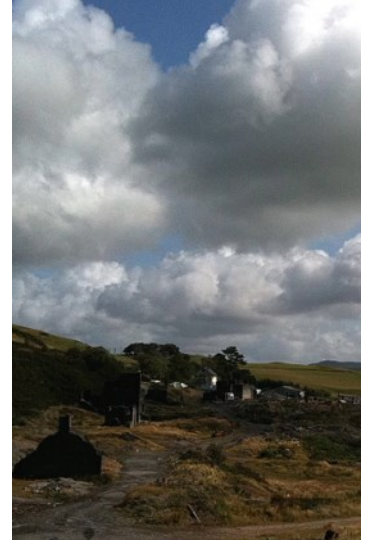
Cyfarfodydd y Pwyllgor Rheoli

Mae'r Pwyllgor Rheoli'n cynnwys Bwrdd yr Ymddiriedolwr a phedwar aelod uwch o'r staff: K Murphy (Prif Swyddog Gweithredol), J Meek (Pennaeth Gwasanaethau Archaeolegol Ymddiriedolaeth Archaeolegol Dyfed) a J Holland (Rheolwr Swyddfa) ac un o dri uwch aelodau staff Rheoli Treftadaeth yn gylchredol. Cyfarfu'r Pwyllgor bedair gwaith yn ystod y flwyddyn. Cyn cyfarfodydd, ac i gynorthwyo Ymddiriedolwyr o ran cyflawni eu cyfrifoldebau, darperir setiau o bapurau i Ymddiriedolwyr sy'n cynnwys: cyfrifon chwarterol; cofrestr risg wedi'i diweddarau; adolygiad o gynnydd ar gynllun strategol 2015-20 yr Ymddiriedolaeth; adroddiad ar unrhyw faterion iechyd a diogelwch, rhaglen dreigl o adolygu polisïau a gweithdrefnau; adroddiad ar weithgareddau'r Ymddiriedolaeth yn ystod y chwarter blaenorol a phapurau perthnasol eraill.

Aelodaeth yr Ymddiriedolaeth

Mae pob aelod o'r Ymddiriedolaeth, gan gynnwys Ymddiriedolwyr, yn cyfrannu eu hamser a'u harbenigedd heb dâl yn wirfoddol i amcanion elusennol yr Ymddiriedolaeth. Nid yw graddau'r cyfraniad hwn yn cael eu hadlewyrchu yn natganiadau ariannol yr Ymddiriedolaeth ond mae'r Ymddiriedolaeth yn dibynnu'n fawr ar y gwasanaethau a'r arbenigedd a ddarperir gan ei haelodau sy'n gwasanaethu fel Ymddiriedolwyr neu gan aelodau'r Pwyllgor Rheoli, ynghyd â chynghor gwerthfawr a chyfraniadau arbenigol i brosiectau unigol a ddarperir gan aelodau unigol eraill.

Mae Aelodaeth o'r Ymddiriedolaeth drwy wahoddiad yn unig gan yr Ymddiriedolwyr. Mae Pwyllgor Chwilio am Aelodaeth wedi parhau i chwilio am aelodau newydd posibl ac i wneud argymhellion yn ymwneud ag aelodaeth i'r Ymddiriedolwyr. Yn ystod y flwyddyn penodwyd two aelod newydd i'r Ymddiriedolaeth. Rhestrir yr aelodau yn Atodiad A.

Adolygiad o risgiau

Mae'r Pwyllgor Rheoli yn adolygu cofrestr risgiau'r Ymddiriedolaeth ym mhob cyfarfod chwarterol. Mae'r broses hon yn cynnwys dadansoddiad, a diweddariad os oes angen, o'r systemau a gafodd eu sefydlu er mwyn lliniaru risgiau a nodwyd.

Y cynllun Pensiynau Sefydliadau Archeolegol yw'r risg mwyaf a enwir. Mae hwn yn gynllun pensiwn aml-gyflogwr sy'n gweithredu er lles gweithwyr pedair Ymddiriedolaeth Archeolegol Cymru. Caiff asedau'r cynllun eu buddsoddi a'u rheoli'n annibynnol ar gyllid yr Ymddiriedolaeth. Nid yw hi'n bosibl, dan y drefn arferol, i adnabod ar sail rhesymol a chyson, y gyfran o asedau a rhwymedigaethau sylfaenol sy'n perthyn i gyflogwyr unigol sy'n cyfranogi. Gwneir gwerthusiadau bob tair blynedd gan actwari annibynnol. Gwnaed y gwerthusiad mwyaf diweddar, y mae gwybodaeth ar gael amdano, ar 6 Ebrill 2015, ac ar yr adeg honno roedd rhwymedigaethau'r cynllun pensiwn hwnnw yn fwy na'i asedau. Gellir cael manylion llawn am hyn yn nodyn 21. Mae cynllun adfer diffygion wyth mlynedd, sydd wedi ei gytuno â'r Rheoleiddiwr Pensiwn, yn ei le er mwyn gwaredu'r diffyg. Mae'r AOPS ar gau i aelodau newydd. Yn Ionawr 2017, sefydlodd yr Ymddiriedolaeth gynllun pensiwn cofrestru awtomatig trwy NEST ar gyfer gweithwyr nad ydynt yn AOPS.

Gwrthdaro Buddiannau

Mae gan yr Ymddiriedolaeth Bolisi Gwrthdaro Buddiannau Ymddiriedolwyr. Mae pob ymddiriedolwr yn cwblhau cofrestr o fuddiannau yn flynyddol ac yn datgan unrhyw newidiadau ar ddechrau pob cyfarfod o'r pwyllgor rheol. Hefyd, mae gan yr Ymddiriedolaeth Bolisi Gwrthdaro Buddiannau Rheoli-Contractio Treftadaeth, ac Polisi Gwrthdaro Buddiannau Aelodau Staff, sy'n cynnwys ffurflen datgan buddiannau.

Adrodd Digwyddiadau Difrifol

Mae'n ddyletswydd i'r Ymddiriedolwyr ddatgan unrhyw ddigwyddiadau difrifol a allai fod yn fgythiad i fuddiolwyr, gwasanaethau, asedau neu enw da'r Ymddiriedolaeth. Mae'r Ymddiriedolwyr yn datgan na ellid adrodd ar unrhyw ddigwyddiadau o'r fath yn ystod 2016-17.

Iechyd a Diogelwch

Mae gan yr Ymddiriedolaeth Bolisi Iechyd a Diogelwch a dogfennaeth gefnogol. Fel aelod o'r Ffederasiwn Rheolwyr a Chyflogwyr Archeolegol, mae'r Ymddiriedolaeth yn derbyn diweddariadau iechyd a diogelwch rheolaidd yn ogystal â'i *Manual of Health and Safety in Field Archaeology 2010*. Mae Iechyd a Diogelwch yn eitem sefydlog ar

agenda cyfarfodydd y Pwyllgor Rheoli.

Safle'r Ymddiriedolaeth

Yn ystod y flwyddyn, cwblhawyd y gwaith o adeiladu storfa ddogfennau ac ystafell gyfarfod newydd yn Corner House, gan alluogi'r Ymddiriedolaeth i symud allan o'i hen swyddfeydd yn Neuadd y Sir, drws nesaf i Corner House. Mae Menter Bro Dinefwr a Chyngor Tref Llandeilo Fawr wedi cael grant sylweddol i adnewyddu Neuadd y Sir. Gan fod elfennau o'r gwaith adnewyddu hwn yn golygu bod angen mynediad i'r iard yn Corner House, bydd cam olaf adnewyddu Corner House – sef palmantu'r iard – yn cael ei ohirio nes y bydd y gwaith ar Neuadd y Sir wedi'i gwblhau.

Staff

Y nifer cyfartalog o gyflogwyr yn ystod y flwyddyn oedd 16. Ceir rhestr lawn o staff fel yr oedd ar 31 Mawrth 2018 yn Atodiad B.

Mae cyflog rheolwyr wedi'i seilio ar raddfeydd cyflog y Cyd-gyngor Cenedlaethol, a graddau a bandiau cyflog sy'n cael eu hadolygu'n rheolaidd gan y Bwrdd Ymddiriedolwyr.

Cofrestrriad Proffesiynol ac Arall

Mae'r Ymddiriedolaeth yn parhau yn Sefydliad Cofrestredig o Sefydliad Siartredig yr Archaeolegwyr ac yn aelod o FAME (Y Ffederasiwn Rheolwyr a Chyflogwyr Archaeolegol).

Ymddiriedolaeth Elusennol CAH Dyfed

Yn 2008, sefydlwyd Ymddiriedolaeth Elusennol CAH Dyfed gydag Ymddiriedolaeth Archaeolegol Dyfed fel yr unig Ymddiriedolwr. Pwrpas yr Ymddiriedolaeth hon yw diogelu'r Cofnod Amgylchedd Hanesyddol (CAH) at ddefnydd y cyhoedd pe bai Ymddiriedolaeth Archaeolegol Dyfed (y rhiant-Ymddiriedolaeth) yn mynd yn fethdalwr. Cynhaliwyd pedwar chyfarfod o'r Ymddiriedolwyr yn ystod y flwyddyn ac ar 25 Ionawr 2018 llofnodwyd Gweithred Drosglwyddo, a drosglwyddai'r cofnodion a luniwyd yn ystod y flwyddyn gan Ymddiriedolaeth Archaeolegol Dyfed i Ymddiriedolaeth Elusennol CAH Dyfed.

Adolygiad ariannol

Fel sefydliad sector gwirfoddol, mae'r Ymddiriedolaeth yn parhau i ddibynnu'n fawr ar gymorth grant gan Cadw. Roedd y cymorth grant hwn yn cyfrif am 51% o gyfanswm adnoddau newydd yr Ymddiriedolaeth (2016-17: 55%). Rydym yn ddiolchgar iawn am y gefnogaeth barhaus hon.

Ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth 2018, aeth 8% o

gyfanswm yr adnoddau a wariwyd ar reoli a gweinyddu'r elusen (2016-17: 7%), aeth swm bychan ar gyhoeddusrwydd a hysbysebu, a'r gweddill ar wariant elusennol uniongyrchol ar y gweithgareddau a ddisgrifir uchod.

Roedd y cyfrifon am y flwyddyn at 31 Mawrth 2018 yn dangos gwarged incwm dros wariant o £237 (2017-18 gwarged o £30,248).

Polisi Cronfeydd wrth gefn

Mae gan yr Ymddiriedolaeth bolisi cronfeydd wrth gefn sydd ei angen er mwyn cynnal gwasanaethau yn achos problemau dros dro mewn unrhyw un o'r prif feysydd incwm neu wariant, neu os bydd yr Ymddiriedolaeth yn wynebu problem ariannol annisgwyl. Y bwriad yw y byddai'r gronfa wrth gefn yn cwmpasu unrhyw ddiffyg ariannol yn y tymor byr hyd nes y gellid gweithredu'n briodol i adfer y sefyllfa. Byddai'r cronfeydd yn cael eu defnyddio yn yr amgylchiadau canlynol yn unig: costau dileu swyddi ar ôl gwagio pob ffynhonnell arall; costau gweithredu hanfodol ar ôl gwagio pob ffynhonnell arall; ac wrth fynd i unrhyw orddrafft gorfodol.

Sefydlwyd y gronfa wrth gefn yn 2000-2001 gyda swm cychwynnol o £15,000. Mae'r Ymddiriedolwyr wedi penderfynu trosglwyddo 10% o unrhyw ormodedd gweithredol, neu £5,000, pa un bynnag oedd yr isaf, i'r gronfa wrth gefn yn flynyddol. Mae'r gronfa'n dal £115,730 ar hyn o bryd. Ar ddiwedd blwyddyn ariannol 2017-18 trosglwyddwyd £0 i'r gronfa wrth gefn.

Rhagolygon ar gyfer 2017-18

Mae'r Ymddiriedolaeth wedi negodi grant gan Cadw o £289,824 ar gyfer 2018-19, o gymharu â £285,284 ar gyfer 2017-18. Ar ddiwedd blwyddyn ariannol 2017-18, roedd tua £133,701 o ffynonellau eraill eisoes wedi'i sicrhau ar gyfer 2017-18 (£123,523 ar gyfer y flwyddyn 2017-18).

Datganiad datgelu gwybodaeth i Archwilwyr

Cyn belled ag y bo'r Ymddiriedolwyr yn gwybod, nid oes unrhyw wybodaeth archwilio berthnasol nad yw archwilwyr y cwmni'n gwybod amdani, ac mae pob Ymddiriedolwr unigol wedi cymryd yr holl gamau y dylent fod wedi eu cymryd fel Ymddiriedolwyr er mwyn bod yn ymwybodol o unrhyw wybodaeth archwilio berthnasol a sicrhau bod archwilwyr y cwmni'n gwybod am y wybodaeth honno.

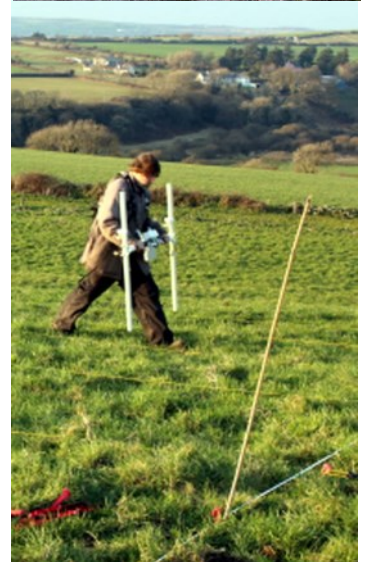
Archwilwyr

Caiff yr archwilwyr, Clay Shaw Butler Limited, eu cynnig ar gyfer eu hail-benodi yn y Cyfarfod Cyffredinol Blyneddol nesaf.

Cymeradwywyd trwy orchymyn bwrdd yr ymddiriedolwyr

ar 27 Medi 2018 a llofnodwyd ar ei ran gan:

..... Ymddiriedolwr

Appendix Rhestr o Aelodau'r Ymddiriedolaeth ar 31 Mawrth 2018

Dr J L Davies FSA
The Right Reverend John Wyn Evans BA BD FSA FRHistS
Mr C J Delaney Bsc
Mr N J Wheeler OBE BA Dip TP MRTPI
The Very Revd. A Cunnane BA VF
Prof M G Bell BSc FSA
Mr C R Musson MBE B Arch FSA MIFA
Mrs H B Burnham MA
Prof B C Burnham MA PhD
Mr T Lloyd OBE MA DL FSA
Mr N Ainger MP
Ms L Mees MA
Mr D G Benson MA
Mrs H James BA FSA
Mr R J Brewer BA FSA
Dr T Kirk BA
Dr E Plunket- Dillon BA
Prof H Mytum MA DPhil FSA
Mr M Thomas
Ms A Caseldine BSc PGCE
Mr S Thomas
Mr M C Norman
Dr C S Briggs
Mr R Thomas
Mr R Protheroe Jones
Dr R Anthony
Mrs A Eastham
Dr P Cloughton
Dr E Wilberforce
Mrs A Dorsett
Mr S Hancock BA (Hons) MA FSA AMA
Prof N Nayling
Dr A D Coombe
Dr A E U David FSA
Ms M C Houseman
Dr R Turvey BA PhD PGCE FSA FRHists FCIEA
Ms C Canham
Mr S T Cliff
Ms C Gerrard
Ms E Walker
Mr N D Clubb
Dr S Rees
Ms J Trier
Mr P Wakelin
Mrs J Walter
Mr R Walter
Mr E Bowen
Ms R Carmichael
Ms R Comeau
Mr G Lloyd
Mr R Pickford
Ms V Roberts
Ms L Austin
Ms J Wainwright

Appendix B

Rhestr of Staff ar 31 Mawrth 2018

Gweinyddiaeth

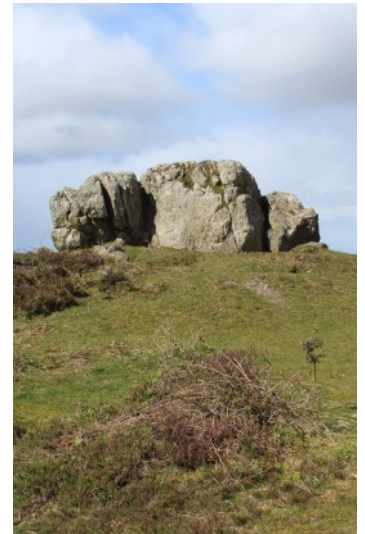
Prif Weithredwr	K Murphy BA MCIfA
Uwch-Swyddog Gweinyddol	J Holland BA
Swyddog Cefnogi Gweinyddiaeth	E Jones MSc

Gwasanaethau Archaeolegol YAD

Pennaeth Gwasanaethau Archaeolegol YAD	J Meek BA (Hons) MCIfA
Rheolwr Prosiectau	F Murphy BSc
Archaeolegydd	H Wilson
Archaeolegydd	C Enright MSc PCIfA
Archaeologist	A Day PGCE PG Dip ACIfA
Archaeolegydd	M Bell BSc

Rheoli Treftadaeth

Rheolwr Prosiectau	A Pyper BA (Hons) MA
Swyddog Cofrestr yr Amgylchedd Hanesyddol	F Sage BA
Archaeolegydd Cynllunio	Z Bevans Rice BA MA
Prif Archaeolegydd Cynllunio	M Ings BA (Hons) MCIfA
Archaeolegydd Cymenudol	S Rees BA PGCE
Archaeolegydd Cynorthwyol	J Smith BA (Hons) MSc

YMDDIRIEDOLAETH ARCHAEOLEGOL DYFED CYF

Corner House

6 Stryd Caerfyrddin

Llandeilo

Sir Gaerfyrddin

SA19 6AE

01558 823121

info@dyfedarchaeology.org.uk

www.dyfedarchaeology.org.uk